

Hoe de wereld aan vlijt ten onder gaat

John Huige
Filosofisch Café Drachten 15 11 16

Vlijtig zijn: Zo actief mogelijk streven naar maximale groei.

- verkeerde handelingsprikkelers voor (1) ceo's, (2) overheden en (3) burgers
  1. Groei en winstmaximalisatie
  2. Groei BBP
  3. Inkomensgroei, persoonlijke groei.

Aan vlijt ten onder gaan komt akelig dicht bij

- Klimaatverandering
- Grondstoffen raken op
- Snelle achteruitgang natuur
- Sociale en politieke spanningen en chaos.

Kort bio

- Opleiding / Werk
- Publicaties
- Platformdse.org
- Wonen

Orthodoxe & politieke economie

- Traditionele / orthodoxe / vulgaire (Marx) / klassieke / neo-klassieke economie pretendeert politiek neutraal te zijn; gaat uit van schaarste.
- Morele en politieke gezichtspunten onontwarbaar verweven met de gestelde problemen. (oneindige behoeften, egoïsme als beste leidraad) En zelfs met de onderzoeksmethoden (vb BBP en verkiezingsprogramma's).
- Politieke economie kijkt naar (ongelijk) verdeling; naar macht; naar recht.
- De orthodoxie is een epistemologisch obstakel. Een kennisleer die niet tot inzicht leidt; die inzichten blokkeert.

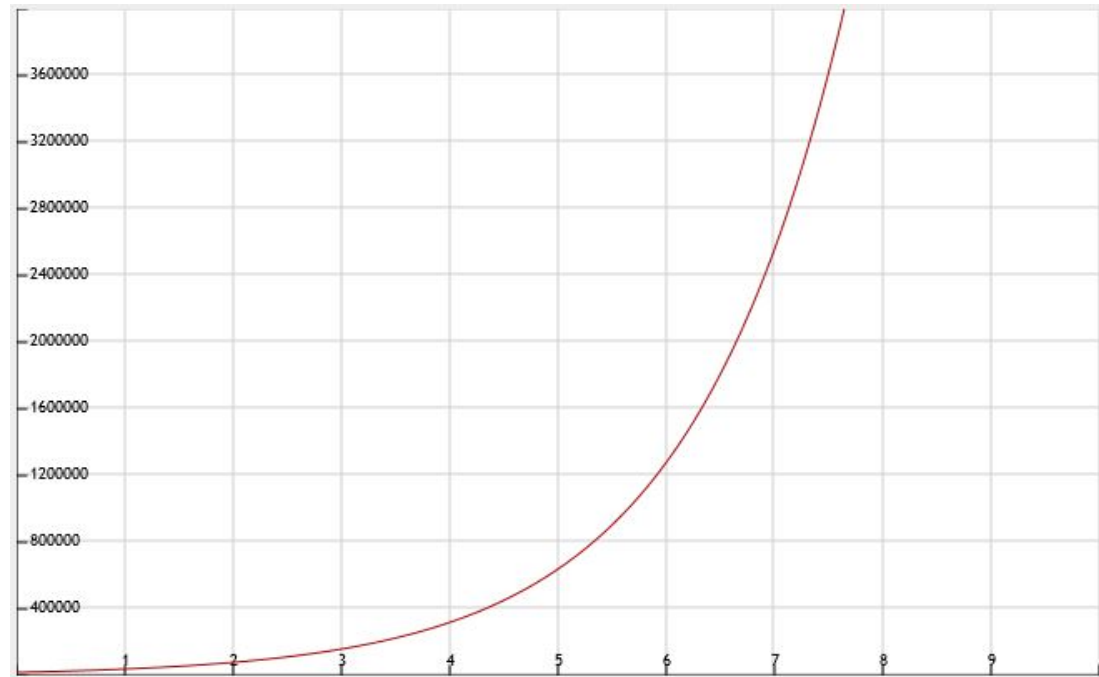
Het verdere verhaal

1. Huidige economisch denken: fixatie op groei;
2. Achtergrond van dit denken: de orthodoxie
3. Gevolg: een marktconforme democratie;
4. Steeds grotere ongelijkheid, onzekerheid en verliezers;
5. De mensenvangers zijn aan zet;
6. Het nut van grote verhalen;
7. Het belang van veerkracht;
8. Chaos als looprichting.

Groeicijfers BBP NL

- '62   21 miljard
- '92   268
- '12   599

- We noemen dat ook wel exponentieel

Het lijk in de kast

- In '92 is het gemiddeld bruto jaarinkomen: 20.874 en in 2012: 30.000.
- Kunnen we terug ?
- Kunnen we stoppen?

- Hypotheek
- Pensioen
- Schulden

- Cognitieve dissonantie

De vloek van het neoliberalisme; het mensbeeld van de egoïst

- Friedrich von Hayek
- Ayn Rand
- Milton Friedman
- Neoliberale tsunami
- Trump: overheid is een bedrijf.

De marktconforme democratie

- Maximale marktvrijheid
  - Bedrijven
  - Banken
- Minimaal overheidsingrijpen
- Marktfundamentalisme
- 40 jaar neoliberalisme:
  - Ongelijkheid sterk toegenomen
  - Minder overheidsinstrumenten om in de economie in te grijpen
  - Grote toename mondialisering
  - Steeds meer speculatief geld

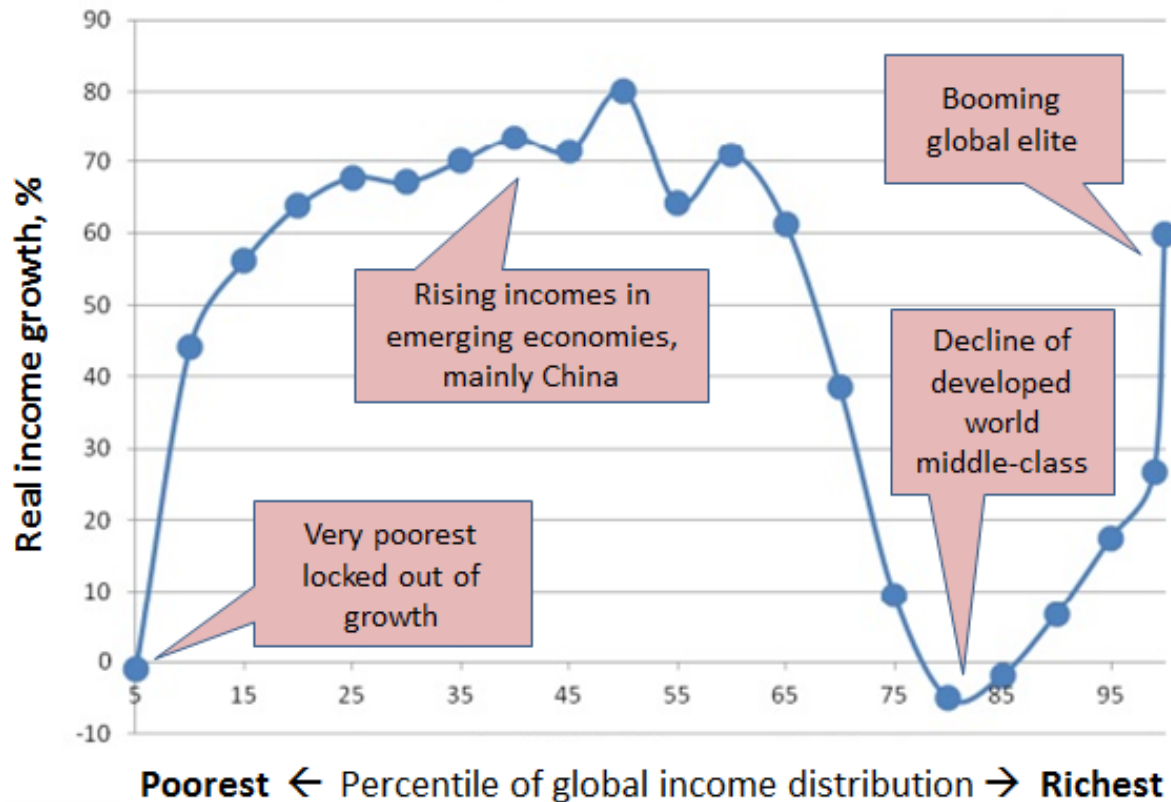
The only fair
is laissez-faire.

Ongelijkheid als systeem kenmerk

- Baudrillard:
- De groei zelf is een functie is van de ongelijkheid;
- Het is de noodzakelijk voor de sociale orde: ongelijkheid;
- voor de sociale structuur van de privileges om zich te handhaven;
- Zij produceert en reproduceert de groei als een strategisch element.

De olifant en Brexit / Trump

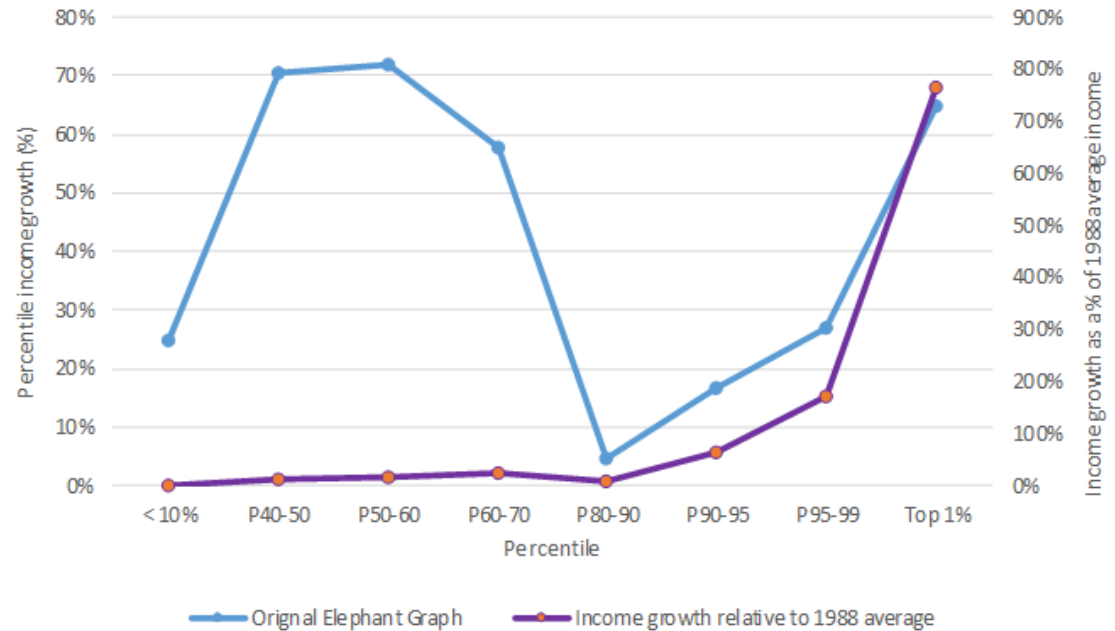
Global income growth from 1988 to 2008

De olifant en de hockeystick

- Verliezers
- Onzekerheid
- Instabiliteit

FIGURE 2. INCOME GROWTH RELATIVE TO 1988 AVERAGE INCOME

Source: Author calculations, using data from Lakner and Milanovic (2013). All incomes are 2005 PPP dollars, which represent real incomes at 2005.

Streven naar groei systeemfout

- Onbekommerd streven naar maximale groei is mogelijk omdat externe kosten in het model niet meetellen.
- Dus milieuvervuiling, natuurvernietiging, armoede en ongelijkheid zijn geen kosten voor de onderneming.
- Er is geen sprake van toepassing van het Kantiaanse categorisch imperatief: handel volgens het principe waarvan je zou willen dat het een algemene wet is.
- Dat is niet verenigbaar met extreem goed voor je zelf opkomen als maatschappijvisie.

Systemfouten wegens foute vooronderstellingen:

- Veel economie is metafysica; het is gebaseerd op voorwaarneembare, voornatuurlijke veronderstellingen. Het grootste welzijn voor het grootste aantal is b.v. metafysisch want er is geen criterium voor de beoordeling van wat in dit verband welzijn is en ook geen enkele manier om meer welzijn voor enkelen tegenover minder welzijn voor meerderen te stellen.

Nieuwe (eind?) fase kapitalisme

- Van inclusieve groei naar exclusieve groei.
- Van insluiten naar uitsluiten (Sassen).
- Van exploitatie van arbeid naar exploitatie van de consument.
- **Cyclus**
  - Eerst stijging welvaart
  - Dan ontstaat kleine elite plus politieke macht
  - Steeds minder rendabele toepassingen
  - Geld naar speculatie beleggingen
  - Daling welvaart en maatschappelijk verval.
  - (Minsky / Kocken / van Bavel)

Van controle naar adaptie

- We leven ondanks de vrijheid van de markt in een controlemodel. Dan Rodrik globalisering paradox.
- Controlemodel: probleemgericht > variaties uitschakelen > continue monitoring en direct ingrijpen > hoog risico > statisch evenwicht.
- Adaptiemodel: systeemgericht > variatie gebruiken > zelfregulerend vermogen stimuleren, indirect sturen > laag risico > dynamisch en veerkrachtig. (Sjef Staps)

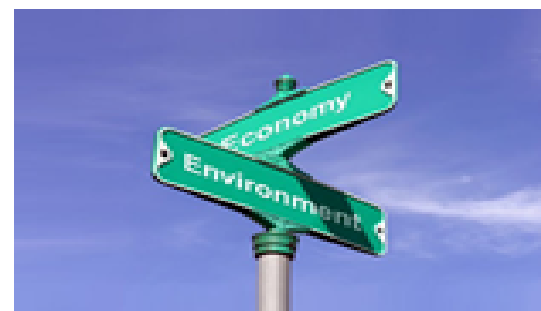

De mensenvangers aan zet

- Afname mogelijkheden staatsinterventie
- Toepassen grote systeemveranderingen
- Liquid life (Bauman)
Technologie/Globalisering/Permanente organisatie verandering/Grote overheidsbezuinigingen/Verschralen sociaal stelsel
- Zekerheden verdwijnen
- Door toepassing van *big data* wordt maatschappij een groot algoritme
- Charismatische mensenvangers van onze massademocratieën zullen met steeds sneller wisselende probleemsceneringen vrees en schrik brengen. (Ulrike Guérot)
- Perspectiefloos verandert in geloof in nieuwe staalfabrieken (Trump)

Het nut van grote verhalen

Om te beginnen hebben we een goed verhaal nodig

- Een verhaal dat zorgen van mensen koppelt aan een opvatting over een betere, solidaire en duurzame samenleving
- Een verhaal met 3 ingrediënten:
  - Het raakt zorgen en belangen van de mensen.
  - Het geeft aan hoe het realiseren van die belangen gekoppeld kan worden aan een duurzame samenleving.
  - Het verduidelijkt hoe die stap concreet gezet wordt.

Het belang van veerkracht

- Het systeem kan kantelen; tipping points (Marten Scheffer, ecooloog); zonder veerkracht snelle kanteling.
- Het systeem is al aan het kantelen (Jan Rotmans, transitiedeskundige)
  - Multi level
  - Multi actor
  - Multi phase
- Het zal enige tijd chaos geven.
- Wat kunnen we zelf doen?

Kleine test

- Wie ergert zich aan gedrag banken, hun bonussen, hun weinig maatschappelijke oriëntatie?

Enkele looprichtingen

- Van kwantiteit naar kwaliteit, (Arjo Klamer, Doing the right thing).
- De overheid moet een langetermijnstrategie ontwikkelen; zij is daar als enige toe in staat.
- Daarnaast werken vanuit eilanden met groot sociaal kapitaal (Duncan Green).
- Nieuw economieonderwijs.
- Transdisciplinair werken, niet alleen wetenschappers, ook andere maatschappelijke actoren.
- Agenderen is een onderzoeksmodel & een actiestrategie.

The thousand-paged book of time
Says nothing about the days of revolution.
Futurists, dreamers, poets
Come out into the street.

- *Mayakovsky*

Debat

- We moeten van een groei-economie naar een ontgroe-economie (degrowth).
- Als we niet stoppen met groeien verliezen we onze ziel zoals de hoofdpersoon in de roman van Dendermonde.